

بررسی تأثیر انطباق مالیات ابرازی و مالیات تشخیصی بر فرصت رشد شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران

سیدحسین افضل‌نیا

کارشناسی ارشد مدیریت دولتی - مالی، واحد فیروزکوه، دانشگاه آزاد اسلامی، فیروزکوه، ایران (نویسنده مسئول)

Hassan.afzalnia@yahoo.com

چکیده

مالیات یکی از متغیرهایی است که دولت با استفاده از آن‌هم در متغیرهای کلان اقتصادی مانند رشد اقتصادی، تورم و بیکاری و هم در تخصیص منابع و توزیع درآمد اثر مطلوبی می‌گذارد. افزایش سهم مالیات در تأمین مخارج دولت‌ها باعث کاهش آثار نامطلوب اقتصادی جامعه می‌شود. به همین دلیل موضوع مالیات از دیرباز مورد توجه صاحب‌نظران علم اقتصاد و مالیه عمومی قرار گرفته و قوانین مالیاتی نیز سیر تکاملی خود را طی نموده است. هدف این تحقیق بررسی تأثیر انطباق مالیات ابرازی و مالیات تشخیصی بر فرصت رشد شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. نمونه آماری تحقیق حاضر مشتمل بر ۱۲۹ شرکت برای دوره زمانی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۶ می‌باشد و همچنین برای پردازش، دسته‌بندی و آماده نمودن متغیرها و ورود به نرم‌افزارهای *Eviews* از نرم‌افزار تخصصی *Excel* استفاده شد و در نهایت برای برآورد مدل جهت رد یا پذیرش فرضیه تحقیق از نرم‌افزار *Eviews* استفاده گردیده شد. نتایج تحقیق نشان داد که طبق فرضیه تحقیق انطباق مالیات ابرازی و مالیات تشخیصی بر فرصت رشد شرکت‌ها تأثیر مستقیم و معناداری دارد.

واژه‌های کلیدی: فرصت رشد، مالیات ابرازی و مالیات تشخیصی، اجتناب مالیاتی

مقدمه

یکی از مسائل پیچیده در مبحث مالیات و گزارشگری مالی این است که اصول سود حسابداری گزارش شده در صورت سود (زیان) شرکت‌ها با سود مشمول مالیات مطابق با قوانین مالیاتی متفاوت است. به دلیل وجود اختلاف بین استانداردهای حسابداری و قوانین و مقررات مالیاتی و عدم پذیرش مالیات اعلام شده از سوی مقامات مالیاتی، مبلغ سود قبل از مالیات (سود حسابداری) از مبلغ درآمد مشمول مالیات (سود مالیاتی) متفاوت می‌باشد. این تفاوت‌ها می‌تواند ناشی از تفاوت دیدگاه کنندگان تدوین استانداردهای حسابداری و قوانین مالیاتی باشد. با توجه به تئوری‌های حسابداری و قوانین مالیاتی اکثر کشورها، در اختلاف بین استانداردهای حسابداری به‌عنوان مبنای محاسبه سود حسابداری با قوانین مالیاتی حاکم بر تعیین سود مشمول مالیات وجود دارد (لیندا^۱ و همکاران، ۲۰۱۲).

¹ Linda H

از جمله وظایف مدیران مالی، تلاش در جهت افزایش واحد تجاری، تأمین منابع مالی، سرمایه‌گذاری به‌موقع در طرح‌های سودآور و تخصیص بهینه منابع سودآور می‌باشد. در دهه‌های اخیر، اهمیت و تأثیرگذاری تصمیم‌گیری‌های مالی بر فرصت‌های رشد به یکی از موضوع‌های اصلی در پژوهش دانشگاهی تبدیل شده است. در تئوری نحوه تأمین مالی، تصمیمات سرمایه‌گذاری را در شرایطی که به دلیل هزینه‌های انتقال و بازارهای نامتقارن، بازارهای ناقص وجود دارد، تحت تأثیر قرار می‌دهد. در چنین بازارهایی، مشکلات نمایندگی ناشی از برهم‌کنش میان سهامداران، اعتباردهندگان و مدیران به وجود می‌آید و متعاقب آن فرصت‌های رشد برای سرمایه‌گذاران بیشتر یا کمتر از اندازه ایجاد می‌شود. چنین مشکلاتی ممکن است دامنه‌ای از سرمایه‌گذاری‌هایی را ایجاد کند که در جهت تأمین منافع سهامداران نباشد (محمودی و همکاران، ۱۳۹۱).
از این‌رو در این تحقیق به دنبال بررسی تأثیر انطباق مالیات ابرازی و مالیات تشخیصی بر فرصت رشد شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشیم.

بیان مسئله

امروزه مالیات از موضوعات مهم اقتصادی هر جامعه است. قوانین مالیاتی نیز از جمله قوانین مادر در زمینه اقتصادی و شاید از مهم‌ترین ارکان اعمال سیاست‌های اقتصادی دولت است. در گذشته هدف از وضع و اخذ مالیات تأمین مالی دولت‌ها بود، اما به‌تدریج با آشکار شدن آثار اقدامات مالی دولت، مالیات به‌عنوان ابزاری برای رشد، ثبات و کاهش نابرابری تلقی گردید. مالیات یکی از متغیرهایی است که دولت با استفاده از آن‌هم در متغیرهای کلان اقتصادی مانند رشد اقتصادی، تورم و بیکاری و هم در تخصیص منابع و توزیع درآمد اثر مطلوبی می‌گذارد. افزایش سهم مالیات در تأمین مخارج دولت‌ها باعث کاهش آثار نامطلوب اقتصادی جامعه می‌شود. به همین دلیل موضوع مالیات از دیرباز موردتوجه صاحب‌نظران علم اقتصاد و مالیه عمومی قرار گرفته و قوانین مالیاتی نیز سیر تکاملی خود را طی نموده است (سعیدی و کلامی، ۱۳۸۷).
از سوی دیگر با توجه به نرخ مالیات در ایران (۲۵٪) که منجر به کسر شدن مبلغی قابل‌توجه از سود شرکت‌ها می‌شود، این انگیزه به وجود می‌آید که شرکت‌ها تا حد ممکن از پرداخت مالیات طفره رفته (فرار مالیاتی) و یا مالیات کمتری پرداخت نمایند. تحقیقات پیشین عنوان می‌کنند که شرکت‌ها انگیزه‌های ریسکی (متضمن ریسک) را برای مدیران فراهم می‌کنند و آن‌ها را تشویق به انجام فعالیت‌های متضمن ریسک افزایش‌دهنده ارزش می‌نمایند تا میزان مالیات پرداختی شرکت را کاهش دهند (محمدرضایی و همکاران، ۱۳۹۶).

ناگفته نماند، از جمله موضوعاتی که در کشورهای درحال توسعه در زمینه ارزیابی مربوط بودن اطلاعات حسابداری مورد توجه قرار نگرفته، مربوط بودن اطلاعات حاصل از تفاوت بین مالیات ابرازی و قطعی شرکت‌ها است. لیکن در تحقیقات خارجی تفاوت بین درآمد مشمول مالیات و سود ابرازی از جنبه میزان تأثیرگذاری آن بر تصمیمات سرمایه‌گذاران، لزوم انطباق قوانین مالیاتی و استانداردهای حسابداری و میزان استفاده سرمایه‌گذاران از این تفاوت برای شرکت‌هایی که از کیفیت سود پایینی برخوردار هستند بررسی شده است. در کلیه کشورها، دولت‌ها در قبال مردم در برآورده ساختن برخی نیازها و خواسته‌های آنان همچون ایجاد اشتغال، ایجاد امنیت داخلی و ملی، تثبیت قیمت‌ها، تأمین اجتماعی کارآمد، ثبات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی، بهبود وضعیت تراز پرداخت‌ها و غیره پاسخگو می‌باشند. دولت برای مسئولیت‌های خود نیازمند منابع مالی کافی است و به

همین سبب از دیرباز در تشکیل جوامع حکومتی، مالیات و اخذ آن به‌عنوان بحثی حاکمیتی مطرح بوده و دریافت آن تحت عناوین و اشکال مختلف رایج گشته و رفته‌رفته جنبه علمی به خود گرفته است (هانلن^۲، ۲۰۱۴). همچنین توانایی شرکت‌ها در مشخص ساختن منابع مالی بالقوه (اعم از داخلی یا خارجی) برای تهیه سرمایه به‌منظور سرمایه‌گذاری‌ها و تهیه برنامه‌های مالی مناسب، از عوامل اصلی رشد و پیشرفت شرکت‌ها به‌حساب می‌آید. مدیریت شرکت در راستای تعیین منابع مالی مناسب باید هزینه‌های منابع متعدد تأمین مالی را مشخص و آثاری را که این منابع مالی می‌تواند بر ارزش شرکت داشته باشد را تعیین نماید، به‌گونه‌ای که ثروت سهامداران به حداکثر برسد (صمدی و همکاران، ۱۳۹۲). بر اساس پیش‌بینی تئوری توازی ایستا شرکت‌هایی که فاقد فرصت‌های سرمایه‌گذاری هستند بر اساس تئوری نمایندگی باید اقدام به انتشار بدهی نمایند تا هزینه‌های نمایندگی مربوط به مدیریت را محدود کنند. علاوه بر این فرصت‌های رشد نوعی دارائی است که باعث افزایش ارزش شرکت می‌شود اما قابلیت وثیقه‌گذاری ندارد. به‌عبارت‌دیگر، هرچه فرصت رشد یک شرکت بیشتر باشد ریسک آن بیشتر است و هزینه نابسامانی مالی بیشتری را متحمل می‌شود. در بیشتر مواقع سرمایه‌گذاران تصمیم‌گیری‌هایی را در خصوص سرمایه‌گذاری خود انجام می‌دهند و به دنبال حداکثر نمودن بازده خود می‌باشند، لذا هرگونه اطلاعاتی که با استفاده از آن بتوان فرصت‌های رشد شرکت را پیش‌بینی نمود موردتوجه سهامداران قرار می‌گیرد. فرصت‌های رشد نشان‌دهنده استعداد بالقوه شرکت در سرمایه‌گذاری می‌بخشد. فرصت‌های رشد نیروی محرکی است که ایجاد انگیزه می‌کند و پاداشی برای سرمایه‌گذاران محسوب می‌شود. در این میان سرمایه‌گذاران همیشه باید در تصمیمات سرمایه‌گذاری خود ریسک را در نظر داشته باشند؛ زیرا آنچه باعث موفقیت می‌گردد استفاده بهینه از فرصت‌های سرمایه‌گذاری موجود است که برای این امر می‌بایست سیاست‌های مالی مؤثر بر ایجاد فرصت‌های رشد را در واحدهای تجاری شناسایی کرد (رئیس زاده و همکاران، ۱۳۹۳).

حال با توجه به مطالب فوق در این تحقیق مسئله‌ای که مطرح است، این است که آیا انطباق مالیات ابرازی و مالیات تشخیصی بر فرصت رشد تأثیر معناداری دارد؟ از این‌رو اهداف و فرضیه‌های تحقیق حاضر در راستای پاسخگویی به این سؤال طراحی می‌گردد.

مبانی نظری و تجربی تحقیق

با توجه به اینکه اجتناب از پرداخت مالیات به‌عنوان استفاده قانونی از نظام مالیاتی برای منافع شخصی، برای کاهش میزان مالیات قابل پرداخت به‌وسیله ابزارهایی که در خود قانون است، تعریف می‌شود، پس اجتناب مالیاتی می‌تواند انعکاسی از نظریه مسئله نمایندگی باشد و ممکن است منجر به تصمیمات مالیاتی شود که منافع شخصی مدیر را دنبال کند. بنابراین، یکی از چالش‌های پیش روی سهامداران و هیئت‌مدیره، یافتن روش‌ها و انگیزه‌های کنترلی است تا هزینه‌های نمایندگی را به حداقل برسانند. دسای و همکاران^۳ نیز معتقدند مدیرانی که به دنبال منافع شخصی خود هستند ساختار شرکت را پیچیده‌تر کرده و معاملات را که باعث کاهش مالیات می‌شود، انجام می‌دهند و از این طریق منابع شرکت را در جهت منافع شخصی خود به کار می‌گیرند. آن‌ها معتقدند که وجود مأموران مالیاتی قوی باعث افزایش نظارت بر کار مدیران و کاهش سوءاستفاده از منابع داخلی شرکت‌ها می‌شود. نکته دیگری که توسط دسای و همکاران مطرح شد این است که نحوه حاکمیت و رهبری شرکت‌ها بر روی سطح اجتناب مالیاتی شرکت‌ها تأثیرگذار است. حاکمیت شرکتی ضعیف باعث افزایش در سطح اجتناب مالیاتی

² Hanelen

³ Desai, M

می‌شود. گراهام^۴، معتقد است که اجتناب مالیاتی، منافع نهایی سپر مالیاتی بهره را کاهش می‌دهد و ممکن است بر روی تصمیمات مربوط به ساختار سرمایه تأثیرگذار باشد. از سوی دیگر، اگر اجتناب مالیاتی توسط مقامات مالیاتی تشخیص داده شود در این صورت، شرکت مجبور به پرداخت‌های اضافی و جریمه می‌شود که باعث کاهش جریان‌های نقدی ورودی و کاهش ثروت سهامداران می‌شود (هانلن و همکاران^۵، ۲۰۱۴).

در سال‌های اخیر زیست‌بوم (اکوسیستم) کارآفرینی ایران تحولات جدی را پشت سر گذاشته است. شکل‌گیری شرکت‌های متعدد نوپا (استارت‌آپ)، مراکز رشد و کارآفرینی، شتاب‌دهنده‌ها (*Accelerator*) و صندوق‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر (*Venture Capital*) در کنار فضای آموزش کارآفرینی در مراکز آموزش عالی و سایر مؤسسات آموزشی در پنج سال اخیر به‌طور قابل توجه رشد داشته است. در فضای ترویجی هم برگزاری رویدادهای مختلف برای شناسایی کارآفرینان و فرصت‌های سرمایه‌گذاری به توسعه این فضا کمک کرده است. از سوی دیگر دولت هم با اجرایی کردن قانون تأسیس و حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان، گام مهمی را برای تسهیلگری و توسعه در این بخش برداشته است و اخیراً نیز ایجاد صندوق‌های سرمایه‌گذاری جسورانه در بورس کلید خورده است (رحیمیان و توکل نیا، ۱۳۹۲).

حال پس از مرور مبانی نظری به چندی مبانی تجربی در زمینه تحقیق اشاره می‌کنیم؛

ملکیان و فرزاد (۱۳۹۶) به بررسی تأثیر حسابرسی مالیاتی بر رابطه بین مالیات ابرازی، تشخیصی و قطعی: مطالعه موردی استان‌های آذربایجان شرقی، غربی و شرق و جنوب تهران پرداختند. جامعه آماری تحقیق شامل مودیانی از اشخاص حقوقی اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان غربی، شرقی، شرق و جنوب تهران است که طی ۳ سال متوالی، مالیات خود را به حوزه مالیاتی ابراز کرده‌اند و جامعه آماری تحقیق شامل ۱۴۴۳ پرونده اشخاص حقوقی در بازه زمانی مربوطه است. برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از آزمون t و آزمون لون استفاده شده است. اطلاعات مورد نیاز از روش اسناد کاوی (اطلاعات واقعی پرونده‌های مالیاتی) به دست آمده است. نتایج نشان می‌دهد که اجرای حسابرسی مالیاتی تأثیری بر رابطه بین مالیات ابرازی و تشخیصی و همچنین رابطه بین مالیات ابرازی و قطعی در شرکت‌هایی که حسابرسی مالیاتی شده‌اند ندارد. شاهبندرزاده و کبگانی (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان تحلیل کمی فرصت‌های رشد و سودآوری شرکت‌ها بر مبنای ابعاد راهبردهای اقیانوس آبی پرداختند. در پژوهش حاضر، مدلی برای شناسایی ابعاد مهم در پیاده‌سازی راهبرد اقیانوس آبی تبیین شده است. ابعاد اصلی این مدل از کتاب استراتژی اقیانوس آبی اثر کیم و مابورن، مدل موانع راهبرد اقیانوس آبی گرفته شده است. ابعاد اصلی این مدل عبارت‌اند از: ابعاد شناختی، تسهیم منابع، انگیزشی و سیاسی. در پژوهش حاضر، برای تعیین میزان اهمیت هر یک از ابعاد مدل، از نظر کارشناسان حوزه راهبرد و همچنین مدل‌سازی غیرخطی فازی استفاده شد. نتایج مدل‌سازی ریاضی نشان می‌دهد بعد شناختی در رتبه اول قرار گرفته است. محبوبی (۱۳۹۵) تحقیقی با عنوان بررسی کیفیت مالیات ابرازی عملکرد و ارزش‌افزوده اشخاص حقیقی و مالیات تشخیصی و قطعی در حوزه مالیاتی کاشمر طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۲ انجام دادند. برای آزمون فرضیه‌های تحقیق از آزمون تی زوجی استفاده شده است. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که تفاوت قابل‌ملاحظه‌ای بین میانگین مالیات عملکرد ابرازی و قطعی اشخاص حقیقی وجود دارد. به عبارت ساده‌تر، کیفیت مالیات ابراز شده توسط مودیان با مالیات قطعی فاصله معنی‌داری دارد. نتایج این پژوهش نشان داد که تفاوت قابل‌ملاحظه‌ای بین میانگین مالیات عملکرد تشخیصی و قطعی اشخاص حقیقی وجود ندارد. به عبارت ساده‌تر کیفیت مالیات تشخیص داده شده

⁴ Graham, J

⁵ Hanlon, M

توسط ممیزان مورد قبول است. هانکن^۶ (۲۰۱۸) تحقیقی با عنوان انطباق مالیات ابرازی و تشخیصی بر مدیریت سود انجام دادند. برای این منظور ۵۶۱ شرکت را در بازه زمانی ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۵ مورد بررسی قرار دادند. برای ارزیابی سطوح انطباق حسابداری و مالیاتی از روش مداوم استفاده می‌شود. نتایج نشان می‌دهد که تغییرات در نرخ مالیات قانونی در حوزه‌های قضایی با برابری مالیات بر ارزش افزوده بیشتر از شرکت‌هایی که در حوزه‌های حوزه قضایی باهم برابرند. انطباق مالیات ابرازی و تشخیصی بر مدیریت سود تأثیر معناداری دارد. لی و کوو^۷ (۲۰۱۷) در تحقیقی به بررسی تأثیر فرصت رشد بر رابطه بین پاداش هیئت‌مدیره و مدیریت سود پرداختند. برای این منظور آنان با استفاده از داده‌های ۱۴۸۷ شرکت و مجموعاً با نمونه‌ای شامل ۶۰۶۳ سال شرکت برای دوره زمانی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۴ به این نتیجه رسیدند که فرصت رشد می‌تواند شدت رابطه موجود (رابطه مثبت و معنادار) بین پاداش هیئت‌مدیره و مدیریت سود را تضعیف کرده و موجب کاهش این رابطه گردد. گرانتر و همکاران^۸ (۲۰۱۶) در تحقیقی تمایز بین اجتناب مالیاتی، مالیات تهاجمی و مالیات تشخیصی را تبیین کردند و به بررسی ارتباط این مفاهیم با ریسک کلی شرکت پرداختند برای این منظور داده‌های ۶۰۱ شرکت برای دوره ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۱ بررسی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که بین ریسک مالیاتی و ریسک شرکت (نوسانات بازده سهام) رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. اما اجتناب مالیاتی با ریسک شرکت رابطه معناداری ندارد.

فرضیه تحقیق

با توجه به مبانی نظری تحقیق فرضیه تحقیق به شرح زیر ارائه می‌گردد:
✓ انطباق مالیات ابرازی و مالیات تشخیصی بر فرصت رشد تأثیر معناداری دارد.

روش اجرای تحقیق

با توجه به اینکه نتایج به‌دست آمده از این تحقیق به حل یک مشکل یا موضوع خاص می‌پردازد، از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ روش نیز از نوع تجزیه و تحلیل، رویکرد رگرسیونی است و نیز از لحاظ ماهیت و روش این تحقیق از نوع توصیفی، پس رویدادی است، در تحقیق پس رویدادی محقق در متغیرها دخل و تصرفی نداشته، اساساً حضور ندارد و آن‌ها را نمی‌شناسد، بلکه تحقیق علی را انجام می‌دهد تا این متغیرها و عواملی را که باعث بروز واقعه شده است.

روش گردآوری و تجزیه تحلیل داده‌ها

این تحقیق با استفاده از اطلاعات تاریخی به صورت پس رویدادی یعنی با استفاده از اطلاعات گذشته است. داده‌های واقعی شرکت‌ها به صورت پانل داده و سال شرکت مورد بررسی قرار خواهد گرفت. این کار با بهره‌گیری از الگوی رگرسیون چندگانه انجام می‌گردد و نیز به دلیل اینکه نتایج حاصل از پژوهش می‌تواند در فرایند تصمیم‌گیری استفاده شود، این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی است. همچنین، این پژوهش از لحاظ ماهیت توصیفی است، زیرا در این نوع پژوهش‌ها، محقق به دنبال بررسی تأثیر موجود بین متغیرهاست و بررسی اهمیت نسبی و داده‌ها از محیطی که به‌گونه‌ای طبیعی وجود داشته‌اند و یا از وقایع گذشته که بدون دخالت مستقیم پژوهشگر رخ داده است، جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل می‌شود. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات،

⁶ Hanken A

⁷ Li L & Kuo C

⁸ Guenther

ابتدا ارقام مربوط به صورت مالی و یادداشت‌های پیوست شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران جمع‌آوری شده است و پس از طبقه‌بندی، داده‌ها وارد نرم‌افزار صفحه گسترده‌ی اکسل (Excel) نسخه ۲۰۱۰ شد. در نرم‌افزار اکسل داده‌ها ابتدا به تفکیک سال طبقه‌بندی شده و سپس برای سهولت در اجرای نرم‌افزار آماری به صورت پانل دیتا در می‌آیند. سپس نتایج حاصله برای پاسخگویی به فرضیات با استفاده از الگو رگرسیون چندمتغیره برای داده‌های ترکیبی وارد نرم‌افزار ای‌ویوز *Eviews* نسخه ۹ شده و آزمون‌های آماری و تحلیل‌ها مربوطه با استفاده از این نرم‌افزار صورت می‌پذیرد.

جامعه آماری تحقیق

جامعه آماری تحقیق از شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران تشکیل شده و قلمرو زمانی تحقیق به صورت یک دوره ۸ ساله از سال ۱۳۸۹ تا سال ۱۳۹۶ تعریف شده است. همچنین، نمونه آماری به روش حذفی و با در نظر گرفتن معیارهای چهارگانه زیر انتخاب شده است:

- (۱) تا قبل از سال ۱۳۸۹ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته‌شده باشند.
 - (۲) پایان سال مالی آن‌ها ۲۹ اسفندماه باشد.
 - (۳) اطلاعات آن‌ها در دسترس باشد.
 - (۴) جزو بانک‌ها و مؤسسات مالی (شرکت‌های سرمایه‌گذاری، واسطه‌گری مالی، شرکت‌های هلدینگ، بانک‌ها و لیزینگ‌ها) نباشند.
- با لحاظ کردن شرایط فوق در پایان ۱۲۹ شرکت برای نمونه نهایی تحقیق انتخاب شد.

متغیرهای تحقیق

متغیر وابسته (فرصت رشد)

در این تحقیق متغیر فرصت رشد به‌عنوان متغیر وابسته محسوب می‌شود. برای محاسبه فرصت رشد مطابق با تحقیقات؛ مرادزاده و همکاران (۱۳۹۲) از نسبت ارزش بازار شرکت به ارزش دفتری استفاده خواهد شد که برای محاسبه این نسبت از حاصل تقسیم ارزش بازار پایان دوره بر ارزش دفتری حقوق صاحبان سرمایه در پایان دوره استفاده می‌شود. برای محاسبه ارزش بازار نیز از حاصل ضرب آخرین قیمت سهام شرکت در تعداد سهام انتشار یافته استفاده شده است.

متغیر مستقل (انطباق مالیات ابرازی و مالیات تشخیصی)

مطابق با تحقیقات هانکن (۲۰۱۸) تفاوت در درآمد مشمول مالیات ابرازی توسط شرکت‌ها و درآمد مشمول مالیات تشخیصی سازمان مالیاتی در این پژوهش انطباق مالیاتی- حسابداری است و سود ابرازی که در اظهارنامه ابراز می‌شود ۲۵ آن مالیات پرداخت می‌شود.

سود مشمول مالیات - سود حسابداری = تفاوت مالیات ابرازی و مالیاتی تشخیصی

باید به این نکته اشاره کرد که سود حسابداری همان سود قبل از کسر مالیات می‌باشد و سود مشمول مالیات از رابطه زیر که برگرفته از مطالعات هانکن (۲۰۱۸) استفاده می‌شود.

$$TI = \frac{ITE}{CTR}$$

که در آن:

TI : سود مشمول مالیات، ITE ^۹: مالیات پرداختی شرکت و CTR ^{۱۱}: نرخ قانونی مالیات (۲۲/۵٪ و ۲۰٪ ماده ۱۴۳ قانون مالیات‌های مستقیم و ماده ۶ قانون توسعه ابزارهای مالی).

تحلیل داده‌های تحقیق

آمار توصیفی

در جدول ۱ آماره‌های توصیفی مربوط به متغیرهای تحقیق نشان داده شده است.

جدول (۱): آمار توصیفی

متغیر	تعداد مشاهده	میانگین	انحراف معیار	ماکزیمم	مینیمم	کشیدگی	چولگی
انطباق مالیاتی	۱۰۳۲	۱۰۶,۵	۷۲۷,۵	۱۰۱۶۶	-۴۰۹۷	۷۰,۵۱	۶,۵۲
فرصت رشد	۱۰۳۲	۱,۹۱	۱,۵۸	۱۵,۳۲	۰,۰۶	۲,۷۰	۱۶,۲۸
اهرم مالی	۱۰۳۲	۰,۶۱	۰,۱۷	۰,۹۶	۰,۰۷	۲,۶۱	-۰,۳۸
اندازه شرکت	۱۰۳۲	۵,۳۵	۰,۶۳	۷,۴۵	۳,۷۵	۳,۴۱	۰,۵۹
کیفیت حسابرسی	۱۰۳۲	۰,۲۱	۰,۴۱	۱	۰	۲,۸۹	۱,۳۷
بازده حقوق صاحبان سهام	۱۰۳۲	۰,۰۵	۰,۴۴	۱,۸۵	-۷,۶۲	۱۲۷,۵	-۹,۶۱

آزمون مانایی

قبل از برآورد هر رگرسیون جهت حصول اطمینان از رگرسیون غیر کاذب و در پی آن نتایج نامطمئن، لازم است که چگونگی ساکن پذیری متغیرها را مورد آزمون قرار دهیم. پایایی متغیرها به معنی ثابت بودن میانگین و واریانس متغیرها در طول زمان و کوواریانس متغیرها بین سال‌های مختلف است. بدین منظور در این تحقیق از روش لوین-چاو استفاده شده است.

⁹ Taxable profit

¹⁰ Tax payment

¹¹ Tax rate

جدول (۲): ایستایی متغیرهای تحقیق

نتیجه	P_value	آماره	نام متغیر
مانا	۰,۰۰۰	-۲۰,۰۵	انطباق مالیاتی
مانا	۰,۰۰۰	-۱۰,۷۸	فرصت رشد
مانا	۰,۰۰۰	-۱۸,۲۶	اهرم مالی
مانا	۰,۰۰۰	-۱۱۲,۹	اندازه شرکت
مانا	۰,۰۰۰	-۱۵,۲۵	کیفیت حسابرسی
مانا	۰,۰۰۰	-۲۶,۲۳	بازده حقوق صاحبان سهام

آزمون F لیمر

اولین آزمون تشخیصی در داده‌های مقطع عرضی، سری زمانی، آزمون F -لیمر است، به کمک این آزمون مشخص می‌شود، همه شرکت‌ها یک عرض از مبدأ دارد یا هر شرکت یک عرض از مبدأ جدا دارد. در روش پانل دیتا برای اینکه تعیین کنیم که تخمین مدل از روش داده‌های تلفیقی ($pool$) یا داده‌های تابلویی ($panel$) صورت بگیرد، از آزمون F -لیمر استفاده شده است. این آزمون در قالب آماره‌ی F محاسبه می‌شود. تفاوت روش رگرسیون $pool$ و $panel$ در این است که برای $pool$ همه شرکت‌ها دارای یک عرض از مبدأ است اما در روش $panel$ به ازای هر مقطع که در اینجا شرکت است می‌تواند یک عرض از مبدأ به ما بدهد. از آنجایی که سطح معناداری برای فرضیه تحقیق که در این جدول با $prob$ نمایش داده می‌شود، از ۰,۰۵ کمتر شده است، در نتیجه فرضیه صفر رد و فرضیه مقابل آن تأیید می‌شود. یعنی فرضیه امکان وجود داده‌های تلفیقی به نفع داده‌های تابلویی رد می‌شود.

جدول (۳): نتایج آزمون F لیمر در سطح ۵ درصد

معادله مربوط به	F لیمر محاسباتی	درجه آزادی	$Prob$
فرضیه	۲,۵۷	۱۱۴,۵۶	۰,۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق

نتایج آزمون هاسمن

بعد از مشخص شدن نوع مدل داده‌ها، باید مشخص شود که از کدام روش اثرات ثابت و یا روش اثرات تصادفی برای تخمین استفاده شود. بنابراین برای تشخیص این موضوع از آزمون هاسمن استفاده می‌شود. از آنجایی که سطح معناداری در این جدول از ۰,۰۵ کمتر شده است، در نتیجه فرضیه صفر رد و فرضیه مقابل آن تأیید می‌شود. یعنی روش مناسب جهت برآورد مدل، روش اثرات ثابت می‌باشد.

جدول (۴): نتایج آزمون هاسمن

معادله مربوط به	مقدار آماره کای دو	درجه آزادی	$Prob$
فرضیه	۱۲,۹۵	۵	۰,۰۲۳

منبع: یافته‌های تحقیق

بررسی فرضیه تحقیق

برای آزمودن فرضیه‌های تحقیق با استفاده از مدل‌های زیر استفاده می‌رود.
مدل ۱

$$GO_{it} = \alpha_0 + \beta_1 BTM_{it} + \beta_2 LEV_{it} + \beta_3 Size_{it} + \beta_4 Audit_{it} + \beta_5 ROE_{it} + \varepsilon$$

GO: فرصت رشد

BTM: انطباق مالیات ابرازی و مالیات تشخیصی

LEV: اهرم مالی

Size: اندازه شرکت

Audit: کیفیت حسابرسی

ROE: بازده حقوق صاحبان سهام

$\beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4, \beta_5$: ضرایب متغیرها

ε_{it} : جز خطای مدل رگرسیونی

متغیر وابسته: فرصت رشد					
رابطه	سطح معناداری	ضریب تورم واریانس	آماره <i>t</i>	ضریب	متغیرهای مستقل
معنی‌دار	۰,۰۰۰	۱,۱۲	۷,۴۸	۰,۲۸	انطباق مالیاتی
معنی‌دار	۰,۰۰۰	۱,۰۲	۴,۳۹	-۰,۱۱	اهرم مالی
معنی‌دار	۰,۰۰۱	۱,۱۱	۴,۲۳	۰,۱۴	اندازه شرکت
معنی‌دار	۰,۰۰۰	۱,۰۲	-۳,۴۱	۰,۱۳	کیفیت حسابرسی
معنی‌دار	۰,۰۰۰	۱,۰۱	۳,۳۱	۰,۰۸	بازده حقوق صاحبان سهام
۰,۷۴	ضریب تعیین مدل				
۰,۷۱	ضریب تعیین تعدیل شده مدل				
۹۳۴۵,۷	<i>F</i>	آماره <i>Breusch Pagan</i> (بروش پاگان)			
۰,۰۰۰	سطح معناداری				
۱,۷۰	آماره <i>Durbin-Watson</i> (دوربین واتسون)				
۱۱,۲۱	آماره <i>F</i> جدول				
۰,۰۰۰	سطح معناداری				

یکی از مفروضات رگرسیون کلاسیک همسانی واریانس باقیمانده‌ها است. در این مطالعه برای بررسی همسانی واریانس‌ها از آزمون بروس پاگان استفاده شده است. با توجه به سطح اهمیت این آزمون که کوچک‌تر از ۰,۰۵ می‌باشد (۰,۰۰۰) فرضیه صفر مبنی بر وجود همسانی واریانس رد شده و می‌توان گفت مدل دارای مشکل ناهمسانی واریانس می‌باشد. در این مطالعه جهت رفع مشکل در برآورد مدل از روش برآورد حداقل مربعات تعمیم یافته استفاده شده است. همچنین در این مطالعه از آزمون همبسته نبودن باقیمانده‌ها که یکی از مفروضات تجزیه و تحلیل رگرسیون می‌باشد و خود همبستگی نامیده می‌شود. از آزمون دوربین واتسون استفاده شده است. با توجه به نتایج اولیه برآورد مدل مقدار آماره دوربین واتسون مابین ۱,۵ و ۲,۵ بوده، می‌توان نتیجه گرفت باقیمانده‌ها مستقل از هم می‌باشند. مقدار آماره دوربین واتسون برابر با ۱,۷۰ می‌گردد. ضریب تعیین مدل (۰/۷۴) معرف قدرت توضیح کنندگی مدل برآورد شده می‌باشد. در بررسی معنی داری ضرایب با توجه به جدول، از آنجایی که احتمال آماره t برای ضریب متغیر انطباق مالیات ابرازی و مالیات تشخیصی (۰,۰۰۰) کوچک‌تر از ۰,۰۵ می‌باشد، در نتیجه وجود تأثیر معناداری این متغیر بر مدیریت سود شرکت‌ها در سطح اطمینان ۰,۹۵ رد نمی‌گردد. مثبت بودن ضریب انطباق مالیات ابرازی و مالیات تشخیصی (۰,۲۸)، نشان دهنده میزان تأثیر مثبت این متغیر بر فرصت رشد شرکت‌ها می‌باشد. در بررسی سطح معنی داری متغیرهای کنترلی اهرم مالی، اندازه شرکت، کیفیت حسابرسی، بازده حقوق صاحبان سهام به ترتیب برابر با (۰,۰۰۰)، (۰,۰۰۰)، (۰,۰۰۰) می‌باشد که تأثیر این متغیرها بر مدیریت سود شرکت‌ها در سطح اطمینان ۰,۹۵ رد نمی‌گردد. مثبت بودن ضریب کیفیت حسابرسی، اندازه شرکت، بازده حقوق صاحبان سهام به ترتیب برابر با (۰,۱۳)، (۰,۱۴) و (۰,۰۸) نشان دهنده میزان تأثیر مثبت این متغیرها بر فرصت رشد شرکت‌ها می‌باشد. منفی بودن ضریب متغیر اهرم مالی برابر با (۰,۱۱-) نشان دهنده میزان تأثیر منفی این متغیر بر فرصت رشد شرکت‌ها می‌باشد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادهای تحقیق

توانایی شرکت‌ها در مشخص ساختن منابع مالی بالقوه (اعم از داخلی یا خارجی) برای تهیه سرمایه به منظور سرمایه‌گذاری‌ها و تهیه برنامه‌های مالی مناسب، از عوامل اصلی رشد و پیشرفت شرکت‌ها به حساب می‌آید. مدیریت شرکت در راستای تعیین منابع مالی مناسب باید هزینه‌ی منابع متعدد تأمین مالی را مشخص و آثاری را که این منابع مالی می‌تواند بر ارزش شرکت داشته باشد را تعیین نماید، به گونه‌ای که ثروت سهامداران به حداکثر برسد. اجتناب و فرار مالیاتی در کشورها باعث شده است تا درآمدهای مالیاتی کشورها همواره از آنچه برآورد شده است کمتر باشد. همواره شرکت‌ها و به طبع آن مدیران به دنبال اجتناب از پرداخت مالیات می‌باشند تا حداقل‌ترین مقدار یا در صورت ممکن مالیاتی پرداخت نکنند. نتایج تحقیق نشان داد که طبق فرضیه تحقیق انطباق مالیات ابرازی و مالیات تشخیصی بر فرصت رشد شرکت‌ها تأثیر مستقیم و معناداری دارد. محدودیت‌های پیش روی تحقیق حاضر را می‌توان به شرح زیر برشمرد:

الف- به علت محدودیت‌های متفاوتی که جهت افزایش قدرت تحقیق و قابلیت مقایسه و تعمیم آن بر شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تحمیل گردید، حجم نمونه کاهش یافت. این مورد، در عین حال که روایی درونی مدل را افزایش می‌دهد، موجب کاهش روایی بیرونی می‌گردد.

ب- از دیگر محدودیت‌های موجود در این پژوهش، می‌توان به ارقام استخراج شده از صورت‌های مالی شرکت‌ها اشاره کرد که با توجه به تأثیر فراوان تورم بر آن‌ها و عدم تعدیل صورت‌های مالی شرکت‌ها از بابت آن، در صورت تعدیل اطلاعات مذکور ممکن است نتایج به دست آمده متفاوت از نتایج فعلی شود.

در نهایت با توجه به نتایج و دست آوردهای تحقیق حاضر می‌توان پیشنهادات کاربردی زیر را متصور شد:

✓ با توجه به نتیجه فرضیه اول تحقیق که نشان می‌دهد انطباق مالیات ابرازی و مالیات تشخیصی بر فرصت رشد شرکت‌ها تاثیر مستقیم و معناداری دارد شایسته است سازمان حسابرسی و دیگر نهادهای قانون‌گذاری و نظارتی، در تدوین استانداردهای حسابداری و قوانین مالی، مقوله‌ی فرصت رشد را مورد عنایت بیشتر قرار دهند و با ارائه‌ی رهنمودهای لازم، استفاده‌کنندگان از اطلاعات مالی را به منظور اتخاذ تصمیم‌های بهینه و آگاهانه، بیش‌ازپیش یاری نمایند.

✓ در نهایت با توجه به افزایش سیاست اجتناب مالیاتی در بین شرکت‌های بورسی که لزوماً با توجه به شرایط نابسامان اقتصادی به فعالیت‌های اجتناب از پرداخت مالیات بیشتر خواهند شد، پیشنهاد می‌شود نهادهای قانون‌گذار، در تدوین قوانین و مقررات مربوط به انجام امور نظارتی توجه بیشتری نمایند و قوانین سخت‌گیرانه‌تری را برای جلوگیری از فعالیت‌هایی که موجب فرار مالیاتی یا فعالیت‌های اجتناب از پرداخت مالیات غیرقانونی در راستای انطباق مالیات ابرازی و مالیات تشخیصی در شرکت‌های مزبور شوند.

منابع

- ✓ رحیمیان، نظام‌الدین، توکل نیا، اسماعیل، (۱۳۹۲)، اهرم مالی و ارتباط آن با درماندگی مالی و فرصت‌های رشد در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، حسابداری مالی، سال پنجم، شماره ۲۰، صص ۱۰۸-۱۲۹.
- ✓ رئیس‌زاده، محمدرضا، تقی‌پوریان، یوسف، تونی، فاطمه، (۱۳۹۳)، تأثیر ارائه مجدد صورت‌های مالی بر فرصت‌های رشد شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه محدث نوری، دانشکده اقتصاد و علوم اداری.
- ✓ شاهبندرزاده، حمید، کبگانی، محمدحسین، (۱۳۹۵)، تحلیل کمی فرصت‌های رشد و سودآوری شرکت‌ها بر مبنای ابعاد راهبردهای اقیانوس آبی، نشریه مدیریت بازرگانی، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، شماره ۱، صص ۱۱۷-۱۳۶.
- ✓ صمدی، سعید، سهیلی، سیروس، کبیری‌پور، وحید، (۱۳۹۲)، تحلیل تأثیر فرصت‌های رشد بر اهرم مالی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، پیشرفت‌های حسابداری، شماره ۱، صص ۱۴۱-۱۶۸.
- ✓ سعیدی، پرویز، کلامی، عبدالحکیم، (۱۳۸۷)، تأثیر تغییر قانون مالیات بر درآمد شرکت‌ها بر درآمد شرکت‌ها و سرمایه‌گذاری شرکت‌های تولیدی، پژوهشنامه مالیات، شماره ۳، صص ۱۶۹-۱۹۸.
- ✓ محبوبی، جواد، (۱۳۹۵)، بررسی کیفیت مالیات عملکرد و مالیات ارزش‌افزوده ابرازی، تشخیصی و قطعی اشخاص حقیقی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته حسابداری، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده علوم اداری و اقتصادی.
- ✓ محمودی، ابوالفضل، حقیقی، یاسر، کریمیان مقدم، سید محسن، رفیعی، آزاده، (۱۳۹۱)، بررسی رابطه بین فرصت رشد (پایین) و بدهی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، پیشرفت‌های حسابداری، شماره ۱۷، صص ۶۷-۹۲.
- ✓ مرادزاده فرد، مهدی، عدل‌زاده، مرتضی، فرج‌زاده، مریم، عظیمی، صدیقه، (۱۳۹۲)، عدم اطمینان اطلاعاتی، عدم تقارن اطلاعاتی و فرصت‌های رشد، مطالعات تجربی حسابداری مالی، سال یازدهم، شماره ۳۹، صص ۱۲۵-۱۴۵.
- ✓ محمدرضایی، فخرالدین، منطقی، خسرو، عباسی، اسماعیل، (۱۳۹۶)، بررسی اثر رکود تورمی بر مدیریت سود واقعی و تعهدی، حسابداری مدیریت، سال دهم، شماره ۳۳، صص ۱۲۳-۱۳۸.

- ✓ ملکیان، اسفندیار، فرزاد، سروه، (۱۳۹۶)، تأثیر حسابرسی مالیاتی بر رابطه بین مالیات ابرازی، تشخیصی و قطعی: مطالعه موردی استان‌های آذربایجان شرقی، غربی و شرق و جنوب تهران، فصلنامه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، مقاله ۴، دوره ۹، شماره ۳۳، صفحه ۵۱-۶۴
- ✓ Guenther, David, Steven R. Matsunaga, Brian M. Williams, (2016) "Tax Avoidance, Tax Aggressiveness, Tax Risk and Firm Risk", August 2016, University of Oregon - Department of Accounting, working paper, available on this address: <http://papers.ssrn.com> Vol. 25 (3), 47-63.
- ✓ Li. Leon & Kuo. Chii-Shyan (2017). CEO equity compensation and earnings management: The role of growth opportunities. *Finance Research Letters*. journal homepage. Vol. 34, No. 2, pp. 93-116.
- ✓ Linda H. Chen, Dan S. Dhaliwal, and Mark A. Trombley, (2012). "Consistency of Book-Tax Differences and the Information Content of Earnings". *Journal of the American Taxation Association*, Vol. 34, No. 2, pp. 93-116.
- ✓ Hanken. A. (2018). Adoption of tax and diagnostic taxes on profit management. *Journal Of Accounting And Economics*. 50(1), 2-19.
- ✓ Hanlon, M. Maydew, L. Shevlin, T. (2014). "Book-Tax Conformity and the Information Content of Earnings". *Social Sciences Research Network Electronic Paper Collection*: [http:](http://) 74(1), 29-58.